

București, martie 2017

Modulul psiho-pedagogic Formarea inițială a cadrelor didactice pentru incluziunea tuturor copiilor

Formarea inițială a cadrelor didactice prin modulul psiho-pedagogic, implementat de Departamentele pentru Pregătirea Personalului Didactic din cadrul universităților din țară, nu include în curriculumul-nucleu și/ sau în curriculumul extins, în mod obligatoriu, noțiuni de educație incluzivă, diversitate sau nediscriminare. Abia în curriculumul opțional, disponibil doar nivelului II de certificare pentru profesia didactică (pentru profesori care vor preda la liceu sau facultate), sunt incluse disciplinele Educație integrată și Educație interculturală, fiecare dintre ele în câte un pachet de mai multe discipline, din care studentul selectează una singură¹. Astfel, **lipsește sau sunt prea puține elementele care ghidează un profesor în gestionarea unei clase diverse și sprijinirea tuturor copiilor pentru a-și atinge potențialul.**

Lipsa formării cadrelor didactice cu privire la educație inclusivă și nediscriminare este identificată de specialiști în educație și domeniul social, atât reprezentanți instituționali, cât și organizații neguvernamentale, drept una dintre cauzele excluziunii educaționale a copiilor din grupuri discriminate². Astfel, conținutul formării inițiale nu cuprinde informații suficiente și relevante despre grupurile vulnerabile la discriminare din România și despre discriminare, iar cadrele didactice nu au cunoștințele necesare pentru a gestiona o clasă diversă, situații de discriminare/bullying între elevi sau, în unele cazuri, pentru a-și depăși propriile prejudecăți și atitudini discriminatorii sau lipsa unei culturi a incluziunii.

Noi, profesioniștii din învățământ, nu recunoaștem că avem limitări, că nu avem resurse umane, resurse financiare [...] Poate facem o formă de integrare, dar nu de incluziune, pentru că resursele nu merg în direcția asta. Și pe bună dreptate, multe școli se tem de diversitatea de copii pentru că nu au resursele necesare. (Cluj-Napoca 2.03.2017)

---

¹ OMECTS 5745/13.09.2012 privind aprobarea Metodologiei cadru de organizare a programelor de formare psiho-pedagogică în vederea certificării competențelor pentru profesia didactică, https://www.edu.ro/sites/default/files/fi%C8%99iere/Invatamant-Superior/2016/studenti/OM_5745_2012%20Metodologie%20cadru_formare%20psihopedagogica.pdf

² În perioada 21 februarie – 2 martie 2017, Centrul de Resurse Juridice a organizat o serie de trei dezbateri regionale în Iași, Craiova și Cluj-Napoca, în cadrul cărora s-au discutat punctele principale ale unei hărți a excluziunii socio-educative, cu identificarea problemelor și a soluțiilor propuse de specialiști din educație și domeniul social, atât din sectorul public, cât și neguvernamental. Rapoartele dezbaterilor sunt disponibile la <http://www.educatiefaradiscriminare.ro/articole/dezbateri/>. De asemenea, în data de 30.03.2017, CRJ a organizat o conferință națională pe tema educației fără discriminare.

Alte probleme identificate cu privire la formarea inițială a cadrelor didactice, în corelare cu gestionarea unei clase diverse sunt:

- **Conținutul modului de formare inițială nu este adecvat.** Nu există în pachetul de formare o disciplină despre nediscriminare. **Noțiunile de educație incluzivă, diversitate și/ sau drepturile omului din curriculum nucleu și curriculum extins**³ fie lipsesc, fie sunt inserate vag la diferite discipline, fie există incluse în alte discipline, însă doar o parte au putut fi identificate. În ce privește **curriculumul opțional** – nivel II al modului psihopedagogic, pe care îl urmează viitori profesori de liceu sau universitate, potrivit răspunsurilor oficiale a 13 universități cu privire la existența noțiunilor de educație incluzivă, diversitate și/ sau drepturile omului, respectiv a celor două opționale explicite din aceasta perspectivă (Educația integrată și Educația interculturală) au reieșit următoarele:
- **Șapte (7) universități** nu au **astfel de noțiuni în Pachet opțional 1** (unde e inclusă educația integrată);
  - O parte dintre universități (**patru**) nu au în curriculumul opțional disciplinele *Educație integrată* și *Educație interculturală* (Universitatea Politehnica din București, Universitatea “1 Decembrie 1918 din Alba Iulia”, Universitatea din Petroșani, Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău). Universitatea din Craiova (**a 5-a**) a precizat că studenții n-au selectat aceste opționale, ci altele posibile, și-anume: Metodologia cercetării educaționale (pachet 1) și Sociologia Educației (pachet 2).
  - **Doar trei (3) universități** au în pachet opțional 1 **Educația integrată** (Universitatea din București, Universitatea “Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Universitatea din Oradea) și identifică prezența acestor noțiuni și în alte discipline din pachetul opțional 1.
  - **Cinci (5) universități** au cealaltă disciplină, din Pachet opțional 2, **Educație interculturală** (Academia de Studii Economice București, Universitatea Babeș-Bolyai Cluj-Napoca, Universitatea “Ștefan cel Mare” din Suceava, Universitatea Transilvania

---

³ În iunie 2016, Centrul de Resurse Juridice a transmis o solicitare de informații publice către 15 universități din țară – departamentul pentru pregătirea personalului didactic – cerând **informații despre conținutul disciplinelor predate în cadrul modului psihopedagogic. Răspunsurile, neunitare** în ce privește numărul de documente sau de precizări la fiecare dintre informațiile solicitate, duc la o analiză punctuală, care nu este exhaustivă. **Treisprezece (13) universități** au răspuns pozitiv, fie cu o adresă de răspuns, fie cu anexarea fișelor de disciplină sau chiar suporturile de curs. Acestea sunt: **Academia de Studii Economice București/** Departamentul pentru Pregătirea Personalului Didactic (adresă nr. ASE: 5737/30.06.2016), **Universitatea “1 Decembrie 1918 din Alba Iulia”/** Departamentul pentru Pregătirea Personalului Didactic (email DPPD din 05.07.2016), **Universitatea “Alexandru Ioan Cuza” din Iași/** Departamentul pentru Pregătirea Personalului Didactic (adresă nr.1246/28.06.2016), **Universitatea Babeș-Bolyai Cluj-Napoca/** Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației/ Departamentul pentru Pregătirea Personalului Didactic (email director DPPD din 06.06.2016), **Universitatea de Vest din Timișoara/** Departamentul pentru Pregătirea Personalului Didactic (email director DPPD din 06.06.2016), **Universitatea din București/** Facultatea de Psihologie și Științele Educației/Departamentul de Formarea Profesorilor (adresă nr.773/04.07.2016), **Universitatea din Craiova/** Departamentul pentru Pregătirea Personalului Didactic (email DPPD din 28.06.2016), **Universitatea din Oradea/** Departamentul pentru Pregătirea și Perfecționarea Personalului Didactic (adresa Rectorat nr.10158/24.06.2016), **Universitatea din Petroșani/**Departamentul de Pregătire a Personalului Didactic și Formare Continuă (adresă 2875/27.06.2016), **Universitatea Politehnica din București/** Departamentul Formare pentru Cariera Didactică și Științe Socio-Umane (adresă nr.11461/16,07,2016) , **Universitatea “Ștefan cel Mare” din Suceava/** Departamentul pentru Pregătirea Personalului Didactic (adresă nr.7954/14.06.2016), **Universitatea Transilvania din Brașov/** Facultatea de Psihologie și Științele Educației/ Departamentul pentru Pregătirea Personalului Didactic (adresă nr.2200/ 01.07.2016), **Universitatea „Vasile Alecsandri din Bacău/** Departamentul pentru Pregătirea Personalului Didactic (email director DPPD din 27.06.2016).

din Braşov, Universitatea de Vest din Timişoara). Universitatea de Vest din Timisoara a inclus aici și disciplina *Psihologie educațională interculturală*, cât și faptul că, în programele de formare în cariera didactică derulate în decursul anilor, au fost incluse și alte discipline: *Dezvoltarea comportamentelor civice în comunitatea școlară și Abordări interculturale în grupurile de elevi*.

- **Puține dintre universități (trei) au în curriculumul opțional ambele discipline** (Universitatea din București, Universitatea “Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Universitatea din Oradea).
- Fișele disciplinei în general, dar mai ales a *Educației interculturale*, arată o abordare diferită a temei, de la universitate la universitate, din aproape toate perspectivele, atât din punct de vedere al cursurilor, cât și al obiectivelor specifice, al evaluării și al bibliografiei.

Un viitor profesor poate așadar să nu aibă pregătire specifică privind gestiunea unei clase diverse. Nu există obligativitate de studiere a unor astfel de discipline pentru nivel I, iar la nivel II există doar opționale, care se află sau nu în oferta de formare a universităților, iar în cazul în care se află, nu înseamnă, în mod necesar, că au și fost selectate de student pentru propria-i formare de viitor cadru didactic. Debaterile regionale organizate în cadrul proiectului și propria evaluare a cadrului de reglementare, ne conduc spre următoarele concluzii:

- Nu am identificat o **evaluare unitară** a conținutului și a modului de predare a acestor discipline opționale, la nivel național, și cu atât mai puțin o **evaluare a eficienței** acestuia.
- Sunt neclare standardele pe care trebuie să le îndeplinească profesorul care predă aceste discipline și care să fi fost, la rândul-i, format în domeniul educației incluzive și al nediscriminării.
- **Conceptul “centrare pe elev” este prea puțin folosit și aplicat în modulul psihopedagogic.** Programele sunt standardizate și nu iau în considerare lucrul diferențiat, centrarea pe elev. Se oferă un calapod cu ajutorul căruia se formează viitoare cadre didactice.
Timpul limitat permite inserarea de mici teme de reflecție și referințe bibliografice, *dar că ei știu efectiv cum să se comporte și nu să aibă o idee doar, e cu totul altceva. Noi nu construim asta* (cadru didactic în cadrul UBB D.P.P.D. – dezbateri regionale Cluj-Napoca, 02.03.2017).
- **Tardivitatea și insuficiența formării continue** în domeniul diversității, a incluziunii și a nediscriminării, care nu poate compensa lipsa acestui tip de formare în stadiul obligatoriu și care trebuie, în majoritatea cazurilor, să construiască de la zero.

„(...) vorbim de carențele sistemului educațional, care nu a știut, în formarea inițială, să dea picătura de care avea nevoie cadrul didactic. Când țineam lecții deschise sau lecții de probă, ori când eram la facultate, ne erau recomandate doar centre de excelență, niciodată nu s-a făcut practica pedagogică în școlile în care erau copii defavorizați, în afară de cei din învățământul special. **Niciodată nu a existat, în curricula universităților care pregătesc cadre didactice, o componentă despre interculturalitate sau contra prejudecăților.** (...) Noi spunem că suntem specialiști, dar se vede că avem fiecare din noi o chichiță de care nu ne putem debarasa și de aceea suntem aici, să rafinăm și să ne conștientizăm propriile prejudecăți (...) Astfel de întâlniri, de educație a adulților, de formare, sunt foarte utile, mult mai utile decât când ne întâlnim noi la un referat, la o comisie metodică, vorbim pe lângă, ne mai întâlnim la o cafea și am mai bifat o activitate frumoasă (...) mie mi-ar plăcea mai degrabă să avem discuțiile acestea foarte deschise unde putem spune ce simțim și ce putem rezolva” (cadru didactic, dezbateri regionale Iași 21.02.2017).

Recomandări⁴

Schimbarea filozofiei de predare - și prin urmare revizuirea obiectivelor modulului psiho-pedagogic - pentru a educa, la modul general, interacțiunea pozitivă cu celălalt, diferit de noi;

Includerea în disciplinele de la nivelul 1 din modulul psiho-pedagogic de cursuri și seminarii despre educație incluzivă și nediscriminare. Dacă se optează pentru o disciplină precum Managementul clasei de elevi, este necesară suplimentarea numărului de ore a disciplinei, cel alocat acum nefiind suficient pentru abordarea comprehensivă a temei.

Formarea inițială privind educația incluzivă și nediscriminarea să fie obligatorie pentru cadre didactice care predau la toate treptele de învățământ (inclusiv pre-școlar).

Practica pedagogică pe care o fac studenții care urmează modulul psiho-pedagogic să includă ca regulă **o diversitate de școli**, cu populație școlară diversă (copii romi, copii cu CES etc). Dezvoltarea sistemului de practică (inclusiv din punct de vedere financiar și al alocării de timp) care să permită asumarea în mod real a rolului de mentor de către profesorii care au studenți în practică la orele/ clasele lor.

Formarea obligatorie a tuturor cadrelor didactice cu privire la diversitate și nediscriminare creează premisele stabilirii unei viziuni comune și a aceluiași sistem de valori aplicabil întregului corp profesoral și, prin urmare, premisele schimbării ethosului școlii și creării unui climat care favorizează incluziunea educațională și respectă demnitatea tuturor copiilor.

Document în cadrul proiectului **Educația fără discriminare este și treaba mea!**, implementat de Centrul de Resurse Juridice și co-finanțat printr-un grant din partea Elveției prin intermediul Contribuției Elvețiene pentru Uniunea Europeană extinsă. Acest document nu reflectă neapărat poziția oficială a guvernului elvețian. Responsabilitatea pentru conținutul acestuia este asumată în întregime de CRJ. Pentru mai multe informații despre proiect, vă rugăm accesați www.educatiefaradiscriminare.ro.

---

⁴ Rezultate atât din concluziile întâlnirilor din cadrul proiectului, cât și din propriile noastre analize.